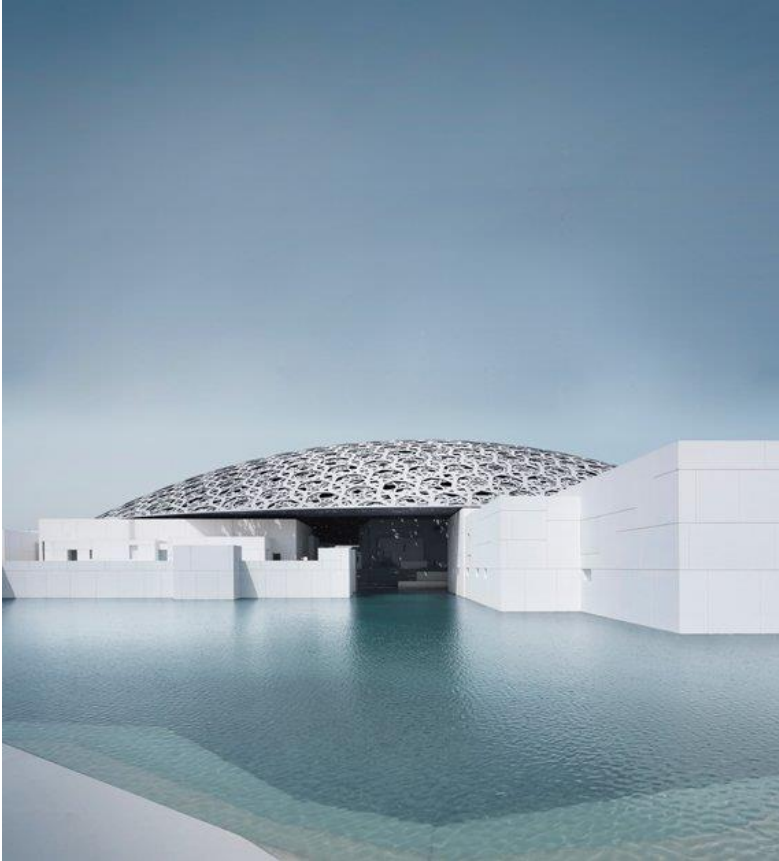

Arap yarımadasında post-rönesans rüzgârı

Birleşik Arap Emirlikleri, Dubai, Sharjah ve Abu Dabi'deki kültür sanat yatırımlarıyla Arap yarımadasında adeta bir post-rönesans rüzgârı estirmenin gayretinde. Büyük projeler üzerinden kendi içinde birbiri ile rekabet eden emirlikler, bölgenin geleceğine umut tohumları ekmeyi de başarıyor

EVRİM ALTUĞ evrimaltug@gmail.com

© Louvre Abu Dhabi

Yaklaşık iki ay evvel yeniden ziyaret ettiğim Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) bu kez, üç ayrı emirlik ekseninde Sharjah Sanat Müzesi, Sharjah Bienali mekânlarında açılan Ala Younis sergisi, 'Rain Room' kamusal sanat yerleştirmesi, Dubai Art Jameel Sanat Merkezi ve diğer bir emirlik olan Abu Dhabi'deki Louvre Abu Dhabi'yi keşfetme imkânı buldum.

1997'de kapılarını açan ve Sharjah Müzeler Otoritesi bünyesinde hizmet veren üç katlı Sharjah Sanat Müzesi'ne ziyaretim sırasında, müzenin çeşitli teknik, tarih ve ebatlarda sayısı 500'e ulaşan kalıcı koleksiyonu ve geçici sergileri ile baş başa kalma imkânını elde ettim.

Müzenin bu bölümündeki eserler, Suriye, Filistin, Lübnan, Irak, Ürdün, Yemen, Mısır ve Arap Körfezi gibi bölgelerden derlenmişti. Yapının, 20'nci yüzyıl sanatının ikinci yarısından sonraki Arap sanatı evrimini görselleştirdiği kalıcı koleksiyon biriminde özellikle çağdaş Arap sanatına gösterilen ilgi başı çekerken,

müze çatısı altında Ortadoğu'nun Abdülkadir El Reis, Louay Kayali, Beşir Sinvar, Faik Hasan, Muhammed Yusuf ve İsmail Fetih El-Türk tanınmış sanatçılarına ait çalışmalar yer alıyor.

Arap dünyasında güzel sanatlar eğitimini, Kahire, Beyrut ve Bağdat gibi ekoller üzerinden büyüteç altına alan bu kısımda özellikle 1999 tarihli olduğu için ortaya koyduğu figüratif-gerçekçi 'Kültür Mirası' kompozisyonu ile belgesel bir tavır gözeten Ahmet El-Ensari'yi, Ahmed Nevaş'ın 1986 tarihli 'İnsanlar' ile, 1999 tarihli 'Dilsiz Adam' isimli adlı soyut dışavurumcu iki tuvalini, Hüseyin Madi'nin 1994 tarihli 'Bir Kuş' isimli metal, geometrik dışavurumcu heykelini ve İbrahim Bu Saad'ın 1998'de Picasso'ya saygı duruşuyla ürettiğini düşündüren 'Kumsalda bir Aile'sini anabilirim.

Sharjah Sanat Müzesi'ndeki koleksiyon derlemesinin 'Öteki Moderniteler' başlığı ise, Güzel Sanatlar çıkışlı kuşağın ardından, başka yollara doğru palet açanlara odaklanmış. Bağlı buldukları ulusal kimliklerin yanı sıra, illa Batı çıkışlı olması gerekmeyecek özgün, hatta siyasî estetik kimlik arayışlarına yönelen sanatçıların buluşturulduğu bu bölümde, Sabra ve Şatila Katliamı'nı 1984 tarihli devasa bir panoramik betimleme ile anan Beşir Şinvar, 2001'de bir 'Aile'yi pozitif form ve yorumla betimleyen Hasan Meer ve kaligrafik mirasa felsefî ve ikonografik bir okuma katarak, 'Biri yeterliyken, iki kelimeyi harcama,' diyen 1993 tarihli kâğıt üzerine mürekkep işiyle Hasan El Mesudî'yi de burada kayıt altına almak uygun görünüyor. Elbette, müze, kaligrafiye de özel bir bölüm ayırmış bulunmakta. Bunun dışında, müzenin bir de 'Kavramsal Sanat' birimi yer almakta.

Öte yandan ziyaretim sırasında bu müzenin bir de geçici sergisi öne çıkmaktaydı. Bu, Sultan Suud El Kasımî himayesinde izleyiciyle buluşturulan, yapıt tarih aralığı 1885 ile 1985 olarak tayin edilmiş, Barjeel Sanat Koleksiyonu'na yer veriyordu. Koleksiyonda Kahire çıkışlı gerçeküstücü Sanat ve Özgürlük kolektifi, Bağdatlı 'Öncüler' hareketi, Şam'ın 10'lar Grubu ve Kazablanka Topluluğu gibi yapıtların özgün işleri bir araya getirilmişti.

Bu serginin dikkatimi çeken işlerinden kimileri ise, 1932-2003 arasında yaşamış Refik Şerif'in 1966 tarihli 'Filistinli Kadın' adlı kübik lezzetteki yalın kompozisyonu, Saif Wanly'nin (1906-1979) bir kısrağı soyutladığı 1971 tarihli yapıtı, Ezekiel Baroukh'un 1939 tarihli 'Bir Matmazelin Portresi', Abdülkadir El Kubeydi'nin figüratif ekspresyonist bir tavırla '14 Temmuz Devrimi'ni kutladığı çalışması, 1939 Suriye doğumlu Ahmet Neşit El Zuabi'nin 1964 tarihli 'Yıkananlar' adlı hamamda yağlıboya kompozisyonu, Mısırlı kadın ressam Zeynep Abd El-Hamid'in 1956'da ürettiği çok enerjik, renkli ve naif 'Halk Bulvarı', yine Mısırlı ressam Hamit Ovais'in 1967'de devrim rüzgârlarını tuvaline kattığı figüratif gerçeküstücü, 'Hayatın Fedaisi' ve elbette Suriyeli tuval ustası Marwan'ın koleksiyona kattığı işleri olarak anılabilir. Bu eksende koleksiyonda ayrıca, 1976 doğumlu Ali Cherri'nin 'Kahramanlar: Yükseliş ve Düşüş' (2013) veya Mona Hatoum'un 'Tanık' (2009) gibi güncel örnekleri de yer almakta. Sergide not aldığım diğer işlere de bakacak olursak, Filistinli Asım Ebu Şakra'nın 1989 tarihli soyut, yalın, samimi 'Kaktüs'ü, Halit Kurani'nin 2017 tarihli

seramik panolardan menkul, Sharjah'dan Kudüs'e olan mesafeyi belgelediği işi, Mısırlı Ezekiel Baroukh'un soyut ölü-doğa yorumu sayılabiliyor. Yine koleksiyonda özel bir bölüm ayrılmış olan 1997 tarihli 'Portakalların Madonna'sı' ise, tam bir güncel sanat yorumu. İsmail Shammout'nun hem Doğu hem Batı sahiciliğini içine sindiren bu eseri, ressamın vatanına olan, kökleri ve ailesine olan özleminin de belgesi.

Sharjah'da yakın zaman önce açılan, Londra çıkışlı uluslararası sanatçı inisiyatifi Random International imzalı 'Rain Room' ise, bu çöl ikliminde özellikle bölge izleyicisi ve ziyaretçilerine sanatsal bir vaha vad ediyor desek yeri. Devasa, betonarme ve modern bir dikdörtgen prizma içindeki bu yerleştirme, bir ışık, ses ve gölge güzelleme.

Sharjah Sanat Vakfı'nın himayelerinde ve koleksiyonu bünyesinde hayata geçirilen ve bölge otoritelerinin isteğiyle kalıcı bir eser haline dönüştürülen, aslen dünyanın çeşitli noktaları ile sanat etkinliklerinde yorumları da izlenen bu yapıtta, bu coğrafyanın ortasında birden gün geceye, gökyüzü yağmura kavuşuyor diyelim. Eser, iki bin beş yüz litrelik, geri dönüştürülmüş su ile kendini var ediyor. Belirli duyurgalar eşliğinde izleyiciyi yağmurla 'seviştiren' ve tek damla ıslatmayan çalışma, bölge halkının büyük ilgi ve sevgisini görüyor.

Sharjah Bienali mekânlarında açık olan ve ziyaret edebildiğim bir sergi de Ala Younis'ten gelmekte. 5 Ocak'ta sona eren bu sergi, araştırma bazlı ve çeşitli tekniklere dayalı projeleriyle tanınan sanatçının, 2008 tarihli ve Mısır'da bir dönemin kültürü ile sosyal kimliğine damga vurmuş, Cemal Abdül Nasır'ın endüstriyel reform hareketine gönderme yapan 'Nefertiti' dikiş makinelerinden menkul yerleştirmesinin yanı sıra, ulusalcılık, küresel sermayedeki hırçın yükseliş, akabinde vuku bulan kişisel ve kitlesel kayıplar ile sosyal hareketler ve dinin etkisine odaklanan imzanın, elle boyadığı 12.261 adet çok uluslu kurşun askerle ürettiği 2011 tarihli 'Tin Soldiers' düzenlemesini ve Mısır Ulusal kimliğini, toplumsal hayatını minyatür TV sahne setleriyle yorumladığı 2018 tarihli 'Drachmas' isimli eserini de kapsamakta. Bu eser, Sharjah Sanat Vakfı'nca desteklenmiş.

Öte yandan Dubai'de İngiliz Serie Architects tasarımı ile birinci yılını dolduran Jameel Sanat Merkezi ise, 10 galeri mekânı, Anouk Vogel imzalı yedi ayrı çöl bahçesi, eğitim ve sosyal faaliyet alanları ile, bölgeye yeni bir hareketlilik getirmiş. Estetik ilhamını bölgesel Şa'bi evleri ile Medine tarzı kentsel planlama karakterine yaslayan 10 bin metrekarelik yapı, Körfez'deki ilk hükümet dışı kültür organizasyonu olarak kapısını açmasıyla da tarihe bir biçimde kaydolmuş. Çatısında bir terası, kütüphanesi, restoranıyla da zenginleşen yapının dışında, sanatseverler Jameel markasını aynı adlı uluslararası güncel sanat ödülü üzerinden de biliyor ve tanıyor. Merkezin direktörlüğünü, Dubai Sanat Fuarı'na verdiği emekle de tanıdığımız Antonia Carver yürütüyor. Merkez bu yıl ikinci kez düzenlediği Sanat Eleştirisi ve Yazarlığı misafir-proje programı ile de kendi alanında Körfez'de bir ilke imza atmış oluyor.

Kurumdaki ziyaretim sırasında sanatçı odaları olarak anılan kısım, Suudi Arabistan'daki bit pazarlarından bulunduğu hazır nesnelere ürettiği heykelleri ile Maha

Malluh, yer değiştirme ve zorunlu g hikyelerini video ve tekstil işleriyle gündeme taşıyan Münire El Sol ve 20 yılı açan estetik ve akademik tecrübesiyle klasik bir Hint masalını yorumlayan Lala El Rukh ile Venedik Bienali'nde de işlerini izlediğimiz, hafıza, mekn ve yersizliğe odaklanan nazik ama devasa yerleştirmeleriyle Japon Chiharu Shiota'yı buluşturuyor. Bu bölüm ayrıca, gündelik seviyede performans, portre ve kamusal alanı yeniden tanımlamaya girişen Farah El Kasimi ve mimarlık, fotoğraf, desen ve baskı resim gibi disiplinlerden faydalanan sanati ikili Seher şah ile Randhir Singh'in çalışmalarına yer vermiş.

Merkezde 30 Mart'a dek yer alan 'Crude' isimli sergi ise, dönüştürücü bir unsur olarak petrolün ağdaş sanattaki eleştirel pozisyonu üzerine odaklanıyor. Sergi, 17 sanatçının 55 yapıtı üzerinden sosyal, kültürel ve ekonomik biçimlenmeye sürekli maruz kalmış Ortadoğu'nun taze, dobra bir albümünü önümüze bırakıyor. Modernliğin 'Ham' bir tarihini gözler önüne seren proje ekibi, kendi deyişi ile, bu girişimle bölgeye alternatif, materyalist bir okuma getirmeyi amaç ediniyor. Etkinlikte bu açıdan Al Ani'nin 1960'lar Irak'ına getirdiği objektif kadrajlar, Houshang Pezeshknia'nın petrol emekçilerini tuvallerine konuk ettiği 1950'lere ait resimleri ve Raja'a Khalid'in 'lde Golf' fotoğrafları, meselenin kapsamının ne denli geniş olduğunu gözler önüne seriyor diyebiliriz.

İslâm Sanatları Fuarı'nın Sharjah'da 21 senedir uluslararası katılım ile yapıldığı Birleşik Arap Emirlikleri'nde, son dönemde gündemi belirleyen en büyük kültür yatırımı, hiç kuşku yok ki Louvre Abu Dhabi projesi olsa gerek. Yapının kavramsal harcı 2007'ye uzanırken, proje bilhassa evrensel insan değerlerini önceleyen estetik ve operasyonel bir tavır gözetiyor. Fransa'nın sanat ve müzecilik alanındaki uzmanlığını, BAE'nin kültürel ilerlemecilik ve şeffaflık politikasıyla harmanlayan Louvre Abu Dhabi projesinin mimarı, Jean Nouvel olarak tercih edilmiş. Yapı, ışığı ve gölgeyi bünyesinde dans ettiren devasa örgü motifli kubbesiyle aynı anda hem tevazu hem de ihtişamı buluşturmanın bir timsali halini almış. Açıldığı ilk senede bir milyonu aşkın ziyaretçiye ulaşmayı başaran müze, kabaca farklı ciltlerin art arda okunabildiği bir nevi ansiklopedik-birimsel devasa İnsanlık kültürü anlatısı vadederken, buna ocuk müzesi, alternatif sanat alanları ve geçici sergi bölümleri de refakat ediyor. Avlusuyla göz okşayan, dağınıklığı ile sergilediği her türlü birikimi ziyaretçinin üzerine yığmamayı başaran, mimarlık, deniz, güneş ve sanatı tek çatıda buluşturabilen bir müze, Louvre Abu Dhabi. Engelli ziyaretçilerini, görme zrl kültür meraklılarını dahi dokunsal ve Braille alfabesine uyumlu birimleri ile evrensel ve etik bir hemzeminde buluşturma gayretindeki yapı, 13 yaş ve üzerine dönük Manga-Anime Laboratuvarı ve film gösterim programıyla da zenginleştirilmiş. Denizde yüzen bir müze-kent başlığı altında kamuoyuna sunulan projede, ziyaretçiler birbirinden yekpare 55 yapıyla karşı karşıya gelirken, bunların 23 adedini galeriler teşkil ediyor. Müzenin dış cephesi ayrıca, Giuseppe Penone ve Jenny Holzer gibi imzalara sipariş edilmiş sanat eserleriyle kıymetleniyor.

Bir nevi mikro kent olarak tahayyül edilmiş Müze hakkındaki kimi istatistiksel verilere gelecek olursak, yapının kubbesi, tıpkı Paris Eysel Kulesi gibi, 7 bin 500 ton

ağırlığına ulaşıyor. Kubbe, alüminyum ve çelik dörder katmanla oluşturulurken, tasarım kendi içinde 7 bin 850 adet yıldız imgesinin harmanlanması ile hayata geçirilmiş bulunuyor. Bu yıldızların en geniş olanı 13 metre boyuna, 1300 kilo ağırlığa varmakta. Kubbenin ürettiği yüzme efektini sağlayan ana taşıyıcı unsurlar ise, birbirlerinden 110 metre ayrı mesafeyle, müze yapısının içine gizlenmiş bulunuyor. Müze deniz seviyesinden 40, kubbe ise, 36 metre yukarıda bulunuyor.

Louvre Abu Dhabi 'İnsanlık Ansiklopedisi', 20 galeriyle biçimlendirilmiş. Bu galerilerde sözcülemi, akıllı telefonlarınız eşliğinde yapıtları gezerken de tanıyabildiğiniz, multimedya altyapısı ile hayli tatmin edici şu başlıklar altında evrensel kültür 'mücevherleri' buluşturulmuş: 'İlk Köyler', 'İlk Büyük Güçler', 'Uygurluk ve İmparatorluklar', 'Evrensel Dinler', 'Asya Ticarî Rotaları', 'Akdeniz'den Atlantik'e', 'Kozmografi', 'Tek Perspektifle Dünya', 'Avlunun İhtişamı', 'Yaşamın Yeni Sanatı', 'Modern Bir Dünya mı?', 'Modernliği Sorgulamak' ve 'Küresel Bir Sahne'.

Çatısı altında Jackson Pollock'dan Ai Weiwei'ye, Osman Hamdi Bey'den Leonardo da Vinci'ye birçok fırçayı buluşturan kurum, halihazırda Şubat ayı ortasına dek 'Arabistan Yolları'na da kapısını açmış bulunuyor. Dubai Prensi Şeyh Muhammed bin Zaid El Nahyan'ın himayelerinde izlenen sergi, Suudi Arabistan'ın İslâm öncesi ve sonrası mimari ve arkeolojik hazinelerini bir araya taşımakta. Aslen 2010'da Suudi makamlar ile Louvre'un işbirliği ile dünyadaki 15 kentte izlenen ve ilk kez Abu Dabi'ye gelen etkinlik, yedinci yüzyıl ile 20'nci yüzyıl arasında bölgede vuku bulan geleneksel, modern kültür hareketlerini büyüteç altına alıyor. Arabistan yollarında ilk adımlar, Körfezdeki ilk deniz rotaları, baharat rotaları, hac yolları ve modernliğe doğru gibi başlıklar altında tasarlanmış sergi, BAE'den derlenen kültür varlıklarıyla da zenginleşiyor.

Birleşik Arap Emirlikleri, yaratmak istediği kültürel iklimde bir küresel markayla daha anlaşmış görünüyor. Bu da yine Abu Dabi'de açılması beklenen ancak takvimi biraz sarkmış gibi görünen Guggenheim 'şubesi'. Hatta kurum daha önce yine Abu Dabi'de, bu konuda müze koleksiyonuna odaklanan iki ayrı sergi birden düzenlemişti bile. Netice olarak BAE'nin Arap yarımadasına bienalden müzeye, galeriden fuara uzanan bir yelpaze ile yaptığı kültürel yatırım, gerek kendisi gerekse bölgenin hafızası adına reformist olduğu kadar ticari ve geri dönüşümcü, çağcıl bir kaygı da güttüğünü ispatlıyor.